

Op 6 augustus 2025 werd in Groningen het kernwapenbombardement op Hiroshima en Nagasaki herdacht. Lees hier de toespraken en algemene informatie over de kernbewapening.

Antikernwapenmonument Emmaplein Groningen

In memoriam Hugo Hol

1944 – 2025

Foto's: Jan Hendrik van der Veen / Rieks Oijnhausen

Kirsten de Wrede

Locoburgemeester gemeente Groningen

Beste mensen,

“We leven in een wereld van nucleaire reuzen en morele kinderen,” zei de Amerikaanse generaal Omar Bradley in 1948. Bradley was bevelhebber van het Eerste Amerikaanse leger tijdens D-Day. Historici beschouwen hem als een van de meest capabele en evenwichtige Amerikaanse bevelhebbers van de twintigste eeuw.

Bradley waarschuwde dat we gevaar lopen als we technologie ontwikkelen zonder wijsheid, zonder voorzichtigheid, zonder moreel besef. Dan kan wat bedoeld is om ons te dienen, zomaar veranderen in iets dat ons te gronde richt.

Zijn toespraak had vandaag de dag gehouden kunnen worden. De spanningen in de wereld lopen op. Tussen landen die wel over kernwapens beschikken, maar niet de verdragen hebben getekend om ze te beheersen. Tussen landen die zich steeds minder van verdragen aan lijken te trekken. Tussen landen die zich zo in hun bestaan bedreigd voelen, dat alles geoorloofd lijkt.

Per dag wordt nu 220 miljoen dollar aan atoomwapens uitgegeven. En ondertussen spelen robots en kunstmatige intelligentie een steeds grotere rol, ook bij nucleaire wapensystemen. In het verleden is de wereld al eens aan een kernoorlog ontsnapt, omdat één mens zijn verstand gebruikte; zal een robot dezelfde terughoudendheid en twijfel tonen?

We herdenken vandaag niet alleen om stil te staan bij al die verloren levens. Dit is ook een moment om te begrijpen wat er is gebeurd, én een moment om ons voor te stellen wat er kan gebeuren. Een moment om te begrijpen hoe de Amerikanen tot het besluit kwamen om een “regen van verwoesting” over Japan uit te storten.^[iii] Historicus Richard Overy schreef recent een boek met die titel, waarin hij onderzoekt wat de motieven van de Amerikanen waren.

Hij laat zien dat inzet van atoombommen helemaal niet zo vanzelfsprekend was. Het was niet proportioneel. Het verwachtte aantal doden en gewonden was niet te beschouwen als ongelukkige nevenschade. De Amerikanen noemden de Britse bombardementen op Duitse steden zelfs onbeschaafd en ineffectief. Het besluit kwam dan ook niet ineens. Het was een stapsgewijs proces waardoor de inzet van atoomwapens uiteindelijk een reële mogelijkheid werd.

Wraakgevoelens na Pearl Harbour en een voortdurende ontmenselijking van de tegenstander, maakten de geesten rijp voor geweld. Een cruciale tussenstap was het bombardement van Tokio. Op 9 en 10 maart gooiden de Amerikanen 1700 ton aan brandbommen op de stad, die grotendeels bestond uit houten huizen. 100.000 mensen kwamen om, een miljoen mensen raakten dakloos. Het is het dodelijkste luchtbombardement ooit.

Het is bijna ondraaglijk in te denken, dat dit bombardement de ambities van enkele hoge officieren aanwakkerde. Zij zagen een kans om de luchtmacht een zelfstandig onderdeel van de Amerikaanse krijgsmacht te laten worden.

Na Tokio kreeg de rest van Japan daarom eenzelfde behandeling. Al die kleine stapjes, de propaganda, de normalisering van geweld, de interne politieke spelletjes; ze leidden ertoe dat

de inzet van een atoombom steeds logischer werd, en het beschermen van levens van onschuldigen steeds onbelangrijker. Het begon niet met nucleaire wapens, maar het eindigde er wel mee.

Na de oorlog is vaak geopperd dat niemand nog kernwapens in zal zetten, omdat het in bijna elk scenario leidt tot de eigen ondergang. Maar met de grilligheid van sommige wereldleiders, is het maar de vraag of dat een houdbare gedachte is.

Annie Jacobsen liet vorig jaar in haar boek “Kernoorlog” zien hoe weinig er nodig is om binnen uur na de lancering van een eerste nucleaire raket, een nucleaire winter onvermijdelijk te maken en de mensheid te reduceren tot enkele plukjes overlevenden.

Dit soort verhalen is nodig om ons te doordringen van wat er op het spel staat. Hoe weinig er nodig is om het mis te laten gaan, en hoe veel we moeten doen om dat te voorkomen. Het stemt misschien moedeloos. We voelen ons misschien machteloos, als we zien dat de wereld geleid lijkt te worden door “morele kinderen”. Toch kunnen we meer doen dan we misschien denken. Zo is het dankzij inwoners en raadsleden dat we hier vandaag bij elkaar zijn.

Het is dankzij inwoners en raadsleden dat de gemeente Groningen het ICAN cities appeal heeft ondertekend, waarmee we de Nederlandse overheid oproepen om het VN-kernwapenverbod te ondertekenen.

Het is dankzij gewone mensen zoals u en ik, dat mensen bij elkaar komen om er over te praten. Dat er herdenkingen en demonstraties zijn.

Het is dankzij kunst, cultuur en literatuur dat mensen van gedachten veranderen. Ronald Reagan zag de film *The Day After* - een film die in gruwelijk detail de gevolgen liet zien van een kernaanval op de Verenigde Staten - en veranderde van een fervent voorstander in een president die toenadering zocht tot de Sovjet-Unie om tot verdragen te komen.

We kunnen meer veranderen dan we denken. Daarom is het nu aan u, aan mij, aan ons om een wereld van nucleaire reuzen en morele kinderen te veranderen in een van nucleaire dwergen en morele volwassenen.

Dank jullie wel.

“Ours is a world of nuclear giants and ethical infants” Generaal Omar N. Bradley, Armistice Day speech (1948)

<https://www.nrc.nl/nieuws/2025/06/12/een-wereld-zonder-kernwapens-is-een-vrome-wens-gebleken-a4896643>

<https://www.nrc.nl/nieuws/2025/06/18/de-vs-legden-in-1945-japanse-steden-in-de-as-terwijl-ze-dat-bij-de-nazis-niet-deden-waarom-was-dat-a4897341#/krant/2025/06/20/#318> , Richard Overly. Regen van verwoesting. De bombardementen op Japan, 1945

Kranslegging – Mayors for Peace afdeling Nederland

Kirsten de Wrede, locoburgemeester gemeente Groningen

Doris, kinder-locoburgemeester gemeente Groningen

Voor een kernwapenvrije wereld

Burgemeesters dragen verantwoordelijkheid voor de veiligheid van hun burgers. Op grond van die verantwoordelijkheid, en niet zozeer op grond van hun politieke overtuiging, is onder hen op mondiale schaal een beweging op gang gekomen. Zij vinden elkaar in hun gedeelde bezorgdheid over de nog immer bestaande kernbewapening.

Tekst van het Cities Appeal: Onze stad/gemeente heeft grote zorgen over de ernstige bedreiging die kernwapens vormen voor mensen wereldwijd. We geloven dat onze inwoners het recht hebben om te leven in een wereld zonder deze dreiging. Ieder gebruik van kernwapens, opzettelijk of per ongeluk, zou catastrofale, wijdverbreide en langdurige gevolgen hebben voor zowel mensen als het milieu. Daarom verwelkomen we het VN-Kernwapenverbod dat in 2017 door de Verenigde Naties is aangenomen en roepen we onze regering op dit Verdrag zo snel mogelijk te ondertekenen en te ratificeren.

**Susi Snyder – Programme Coördinator
International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN)**

Eighty years ago, in the early morning of 6 August 1945, a U.S. B-29 bomber, took off from the Tinian, the Northern Mariana Islands. At 8:15 the new type of bomb it was carrying, exploded nearly 600 meters above the city. Within the first few seconds, a 300 meter fireball began consuming everything in its path. The searing fireball escalated temperatures on the ground to more than 3800° C, vaporising every bit of living tissue. The bomb's blast wave crushed buildings in every direction. Gasses burned by the fireball created a massive vacuum, and dust and debris rushed in to fill the space. A spindly mushroom cloud rose over the now flattened city of Hiroshima.

Within minutes, 80,000 people died from the first nuclear weapon ever used in warfare. Hundreds of thousands more died from its impact over the coming months. The second attack, on Nagasaki three days later, led to the deaths of 100,000 more. At least 38,000 of the dead were infants and children. Everyone had a name. Everyone had a family. Everyone had a story to tell.

Yet, below the mushroom clouds not everyone was killed. Survivors like Setsuko Thurlow, who was 13 years-old when the U.S. bombed Hiroshima, have spent decades telling the world about what nuclear weapons actually do, in an effort to make sure they are never used again. Delivering the 2017 Nobel Peace Prize lecture, Setsuko described her experience:

"As I crawled out, the ruins were on fire. Most of my classmates in that building were burned to death alive. I saw all around me utter, unimaginable devastation. Processions of ghostly figures shuffled by. Grotesquely wounded people, they were bleeding, burnt, blackened and swollen. Parts of their bodies were missing. Flesh and skin hung from their bones. Some with their eyeballs hanging in their hands. Some with their bellies burst open, their intestines hanging out. The foul stench of burnt human flesh filled the air. Thus, with one bomb my beloved city was obliterated."

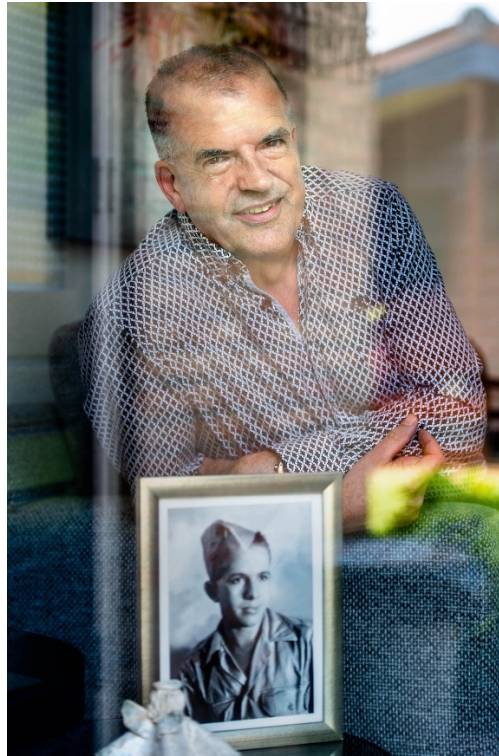
The stories of what happens under the mushroom clouds are a chilling reminder that nuclear weapons are designed to destroy cities. Designed to cause massive, indiscriminate harm. The bombs dropped by the US on Hiroshima and Nagasaki were tiny compared to what is out there today. Right now, the destructive power of more than 146,500 Hiroshima bombs is ready to be used at a moment's notice. Remember, there are only about 11 thousand cities worldwide, there is no need to be able to destroy all of them, over and over.

The US attacks on Hiroshima and Nagasaki, following the first nuclear detonation in New Mexico a few weeks before, showed that nuclear weapons cannot be used without causing catastrophic intergenerational harm, and that these weapons violate the basic dictates of public conscience and fundamental human rights. The survivors of Hiroshima and Nagasaki, the hibakusha, have campaigned for decades for the abolition of nuclear weapons and last December the All Japan Confederation of A- and H-bomb Sufferers Organizations, Nihon Hidankyo, was awarded the Nobel Peace Prize in recognition of this work.

The 80th anniversary of the events that changed their lives forever is the right moment for the leaders of nuclear-armed countries, who congratulated them on their Nobel, to follow through on their words and do what the hibakusha have called on them to do - join the UN Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW) and disarm. The Dutch government should help, by signing the treaty without delay. The Ban Treaty is steadily growing in strength - half the world's countries have now signed or ratified it and more will soon follow. These countries reject the deadly doctrine of nuclear deterrence and instead have a reality-based plan to get rid of nuclear weapons.

In light of the geopolitical tensions today, this is not the time to reduce our ambitions. Humanity cannot afford to let another nuclear bomb drop, or another mushroom cloud rise.

Rob Schouten – Fukuoka 14B

Beste mensen,

We zijn hier vandaag samengekomen om stil te staan bij een van de donkerste dagen in de geschiedenis van de mensheid: 6 augustus 1945 de dag waarop de eerste atoombom ooit op een stad werd gegooid, op Hiroshima. Drie dagen later volgde Nagasaki. Meer dan 200.000 mensen verloren hun leven, onmiddellijk of in de maanden en jaren daarna.

Achter deze immense aantallen schuilen evenzoveel individuele levens, met namen, gezichten, verhalen. Vandaag wil ik u meenemen in het levensverhaal van één van hen. Een man die het wonderbaarlijk genoeg overleefde. Een man van wie het leven voorgoed getekend werd door de hel van oorlog, gevangenschap en de atoombom. Zijn naam was Everhard Schouten, mijn vader, maar de meesten noemden hem Eef.

Eef werd geboren op 19 september 1922 in Semarang, op het Indonesische eiland Java. Hij was het oudste kind in een gezin van negen. Zijn vader was kapitein in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, het KNIL. Het gezin woonde vlak naast de kazerne, en leidde een comfortabel leven. Eef groeide op in een warme en beschermde omgeving. Maar het leven, zoals dat vaak gaat, sloeg een totaal andere weg in. In 1941, Eef was toen 19 jaar oud, meldde hij zich aan bij het KNIL. Kort daarna brak de oorlog in de regio uit, en werd hij in een militair uniform de loopgraven rondom Bandoeng ingestuurd, klaar om de stad te verdedigen tegen een opmars van het Japanse leger.

Toen Nederlands-Indië in 1942 capituleerde, viel het doek voor zijn eenheid. In 1943 werd hij, toen 21 jaar oud, krijgsgevangen genomen. Samen met duizenden anderen werd hij op transport gezet naar Japan, in wat bekend zou komen te staan als de 'Hell Ships'. De naam is geen overdrijving: verstikkende hitte, geen water, nauwelijks voedsel, en doodzieke mannen die stierven, opeengestapeld waar ze zaten. Dit was zijn helse overtocht naar Japan.

Eenmaal daar werd Eef tewerkgesteld als dwangarbeider op de Mitsubishi-scheepswerven in Nagasaki. De omstandigheden waren onvoorstelbaar wreed. Honger, uitputting, mishandeling. Eef zag dingen die niemand zou moeten zien. Kameraden die werden gemarteld. Elke dag overleven was een wonder.

En toen, op 9 augustus 1945, gebeurde het ondenkbare. Op dat moment was Eef aan het werk in een loopgraaftunnel, ongeveer 1800 meter van het hypocentrum verwijderd. Hij zag het vliegtuig, daarna een felle lichtflits, feller dan alles wat hij ooit had gezien. De atoombom ontplofte. Een gigantische klap volgde. Alles werd zwart en hij raakte bewusteloos. Toen hij weer bijkwam, kroop hij uit de tunnel en zag dat heel Nagasaki in brand stond. De hitte was intens, de lucht rood, de aarde zwartgeblakerd. Zover zijn ogen reikten zag hij de doden, de verminkten, de verwoesting. Gebouwen waren verdwenen. De stad was veranderd in een hel op aarde. Te midden van deze chaos sloeg hij op de vlucht, samen met medegevangenen, kampbewakers en burgers. Onderweg zag hij een zwaargewonde Japanse vrouw, kreupel, verbrand. Hij tilde haar op zijn rug en droeg haar met zich mee, de heuvels van Nagasaki in, op zoek naar veiligheid. Drie dagen en nachten brandde de stad.

Niet lang daarna gaf Japan zich over. Eef werd bevrijd. De Amerikanen brachten hem naar Manilla, en van daaruit kon hij terugkeren naar Nederlands-Indië. Tot zijn enorme opluchting bleken ook zijn ouders en broers en zussen de oorlog te hebben overleefd, een wonder, gezien zij verspreid zaten in verschillende interneringskampen. In Singapore werd het gezin weer herenigd met mijn opa die uit Birma kwam. Maar de rust was van korte duur. In Nederlands-Indië laaide een nieuwe strijd op: die om onafhankelijkheid. Nederland weigerde zich neer te leggen bij de nieuwe realiteit. In 1947 werd Eef als KNIL-militair opnieuw ingezet, ditmaal in Zuid-Celebes, als privéchauffeur van de beruchte kapitein Raymond Westerling.

Wat hij daar meemaakte, stond opnieuw haaks op alles waarin hij geloofde. Executies. Wreedheid. Angst. Na een zoveelste onrecht vroeg hij overplaatsing aan. Eef wilde geen deel meer zijn van oorlog. Niet langer bijdragen aan onderdrukking of geweld. Kort daarop verhuisde het gezin naar Nederland. Toen Eef uiteindelijk terugkeerde naar het burgerleven, nam hij zijn trauma's zijn hele leven met zich mee. Hij had nachtmerries. Werde badend in het zweet wakker, soms gillend. Dan stond mijn moeder Rosa op, liep met hem door de nacht tot de rust terugkeerde. Ze verschoonde het bed, zette thee, en pas dan kon hij weer slapen. En elke ochtend, alsof er niets aan de hand was, stond hij op, maakte ontbijt voor hun vijf kinderen en fietste naar zijn werk.

Wat betekent het, om zo'n leven te leiden? Om te overleven en dan toch levenslang de last te dragen van wat je hebt gezien? Mijn vader was een van de overlevenden van de atoombom op Nagasaki. Maar hij was ook een van de velen die nooit echt zijn teruggekeerd uit de oorlog. Zijn verhaal is er een van moed, van menselijkheid, maar ook van diepe littekens.

Als wij hier vandaag stilstaan bij het vallen van de atoombom op Hiroshima en Nagasaki dan herdenken we niet alleen de slachtoffers van deze immense tragedie. We herdenken ook de overlevenden. Zij die een leven lang de trauma's van de atoombom met zich meedroegen. Zoals mijn vader. De geschiedenis roept ons op tot waakzaamheid. Tot compassie. Tot herinneren. Want zolang wij deze verhalen blijven vertellen, geven wij het leed een stem, en houden we de hoop levend dat zo iets nooit meer gebeurt.

Moge de herinnering aan mijn vader, en aan allen die geleden hebben onder oorlog en geweld, ons blijven inspireren om te kiezen voor de dialoog, voor vrijheid, voor vriendschap en voor vrede. Altijd weer.

Dank u wel.

Tjitske Dijkstra – Ceremonie 80 kraanvogels

Ik ga je een mooi verhaal vertellen. Het verhaal lijkt op een droevig sprookje, maar dat is het niet. Het is waargebeurd. Sadako Sasaki was een Japans meisje van twee jaar oud, toen er op 6 augustus 1945 een atoombom op haar woonplaats Hiroshima viel. Ogenscheinlijk was er met Sadako niets aan de hand. Ze groeide op als een lang, tenger en sportief meisje dat regelmatig won met hardloopwedstrijden. Toen ze twaalf jaar oud was echter, werd er bij haar leukemie geconstateerd. Leukemie is een vorm van kanker die bij haar te wijten was aan de nucleaire straling van de atoombom, zwarte regen genoemd. Sadako kwam in het ziekenhuis terecht. Toen ze daar lag, kwam er een vriendinnetje bij haar op visite. Zij zei: “Maar Sadako, weet je, dat je een wens mag doen, als je 1000 kraanvogels vouwt?” Sadako ging papieren kraanvogels vouwen. Ze kwam uit een arm gezin. Dus denk nou niet dat ze dat deed van prachtig origami papier! Welnee, ze gebruikte al het papier wat ze voorhanden had. Ze gebruikte zelfs etiketten van medicijnen. Ze vouwde kraanvogels in alle soorten en maten. Sadako wenste dat ze ooit weer zou winnen met hardlopen.

Toen Sadako wist dat ze deze ziekte niet zou overleven, ging ze door met het kraanvogels vouwen. Ze hoopte dat niet alleen zij, maar ook alle andere kinderen die slachtoffer waren van de atoombom een wens zouden mogen doen. Ze bad vanuit haar ziekbed voor de wereldvrede en het einde van al het lijden.

Sadako stierf toen ze 12 jaar oud was. Haar vader gaf aan iedereen, die het verhaal van zijn dochter wilde horen, een papieren kraanvogeltje mee. Klasgenoten, vrienden, vriendinnen en familieleden zamelden geld in. Zij hebben ervoor gezorgd dat er een herdenkingsmonument is opgericht. Dat monument staat sinds 1958 in Hiroshima en is een beeld van Sadako zelf. Ze houdt een gouden gevouwen kraanvogel boven haar hoofd.

Onderaan het beeld staat een plaquette met de tekst:

Dit is onze schreeuw. Dit is ons gebed, dat we in de wereld aan vrede bouwen.

Alejandra Muñoz – Senior Project Officer Humanitarian Disarmament Pax voor Vrede

“Zelfs in oorlogstijd zouden dergelijke moordpartijen en verminkingen nooit mogen plaatsvinden”. In deze woorden beschreef Terumi Tanaka de verschrikkingen van de Amerikaanse atoomwapenaanval op Nagasaki, die hij als dertienjarige meemaakte. Hij sprak deze woorden tijdens de uitreiking van de Nobelprijs voor de Vrede, die hij afgelopen december namens de organisatie Nihon Hidankyo in ontvangst nam.

Deze organisatie van overlevenden van Hiroshima en Nagasaki ontving de Nobelprijs vanwege haar onvermoeibare strijd voor een wereld zonder kernwapens. Met de persoonlijke verhalen en getuigenissen van haar leden wordt een kant van kernwapens belicht die in discussies over “afschrikking” en “de nieuwe geopolitieke werkelijkheid” te vaak wordt genegeerd: het onvoorstelbare menselijk leed en de verschrikkelijke lange termijn gevolgen van deze massavernietigingswapens. Ook buiten directe oorlogssituaties hebben kernwapens slachtoffers gemaakt. Gemeenschappen in Algerije, Australië, Frans Polynesië, Kazachstan, de Marshall Eilanden en New Mexico dragen de collectieve trauma's van de kernproeven die op hun woongebied zijn uitgevoerd, meer dan 2.000 in totaal. Ook zij blijven strijden voor erkenning, gerechtigheid en adequate compensatie.

Nu, 80 jaar na New Mexico, Hiroshima en Nagasaki is het risico dat kernwapens opnieuw worden ingezet levensgroot. Onderzoekers van het Zweedse Stockholm International Peace Research Institute (Sipri) waarschuwen voor een nieuwe nucleaire wapenwedloop. Op allerlei vlakken zien we dat internationale normen en ontwapeningsverdragen – die juist van cruciaal belang zijn ten tijde van geopolitieke onrust – op zorgelijke wijze onder druk staan. Regels die zijn gemaakt om burgers te beschermen en escalatie te voorkomen lijken bij de dreiging van oorlog overboord te worden gegooid.

In plaats van dat er stappen worden gezet richting ontwapening, zien we groeiende en gemoderniseerde kernwapenarsenalen, scherpere nucleaire retoriek en het afbrokkelen van wapenbeheersingsverdragen. Europese leiders die het nucleaire Non-proliferatieverdrag altijd hebben omschreven als de hoeksteen van internationale veiligheid en stabiliteit spreken nu openlijk over de mogelijke uitbreiding van Europese nucleaire capaciteiten en het stationeren van kernwapens op het grondgebied van nog meer landen, wat sterk zou indruisen tegen de gemaakte afspraken onder datzelfde Non-proliferatieverdrag.

De humanitaire gevolgen van kernwapens zijn altijd rampzalig, en hier moeten we ons bewust van blijven. Na de Russische inval van Oekraïne en de nucleaire retoriek die daarop volgde kwam er weliswaar meer aandacht voor de risico's van kernwapens maar werd er ook soms gesproken over “kleine” of “beperkte” tactische kernwapens die makkelijker op het slagveld kunnen worden ingezet. Maar zelfs deze tactische kernwapens kunnen een maximale explosiekracht hebben van minstens drie keer zo hoog als de bom die Hiroshima verwoestte en het leed veroorzaakte dat we vandaag de dag herdenken.

De enige manier om te zorgen dat kernwapens nooit meer worden ingezet is ze volledig uit te bannen. Het zijn juist de verschrikkelijke humanitaire gevolgen van deze wapens die de basis vormden voor het internationale Verdrag inzake het Verbod op Kernwapens. De Nihon Hidankyo en andere overlevenden van kernwapens hebben een cruciale rol gespeeld in de totstandkoming van dit verdrag. Inmiddels heeft de helft van de landen in de wereld dit

verdrag ondertekend of geratificeerd. Net als de andere NAVO landen heeft Nederland dit tot nu toe niet willen doen. De afgelopen jaren heeft de Nederlandse regering zelf geweigerd om alleen al als waarnemer aanwezig te zijn bij bijeenkomsten van staten over dit kernwapenverbod. Dit betekent echter niet dat er in Nederland geen draagvlak is voor nucleaire ontwapening. Zo tekenden vele Nederlandse steden en gemeenten, waaronder de gemeente Groningen, het ICAN Cities Appeal, en roept daarmee de Nederlandse regering op het kernwapenverbod te ondertekenen.

Ook de Nihon Hidankyo blijven landen als Nederland oproepen zich in te zetten voor een wereld zonder kernwapens. Zo eindigde Terumi Tanaka ook zijn acceptatiespeech: “Ik hoop in het bijzonder dat de overtuiging dat kernwapens en de mensheid niet naast elkaar kunnen - en mogen - bestaan, stevig wortel zal schieten onder burgers van de kernwapenstaten en hun bondgenoten, en dat dit een drijvende kracht zal worden voor verandering (...).”

Leo van Bergen – Medisch historicus

NVMP Artsen voor Vrede

-

Mijn naam is Leo van Bergen, een medisch historicus die voornamelijk schrijft over de relatie tussen oorlog en geneeskunde. Ik ben 7 jaar lang redacteur geweest van *Medicine, Conflict and Survival*, het wetenschappelijke tijdschrift van de International Physicians for the Prevention of Nuclear War, Nobelprijswinnaar 1985. Nu ben ik hoofdredacteur van de Nieuwsbrief van Artsen voor Vrede, de Nederlandse tak van de IPPNW, in Nederland een van de drijvende krachten achter de International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, Nobelprijswinnaar 2017. Het is die organisatie, Artsen voor Vrede, die ik hier vertegenwoordig.

Het is de overtuiging van Artsen voor Vrede dat de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki een misdaad tegen de menselijkheid waren, met zijn in twee klappen zo'n 250.000 doden en daarnaast een veelvoud aan zieken en gewonden, van wie velen nog geboren moesten worden. Deze atoombommen hebben, zoals de rechtvaardiging van hun gebruik luidt, ook geen einde gemaakt aan de oorlog, waardoor een invasie van Japan werd voorkomen die eveneens vele levens zou hebben gekost. Platgebombardeerde steden waren er al meer in Japan en die hebben dat effect ook niet gehad. Het was de zeer succesvol verlopende inval van Stalins Sovjetunie in Mantsjoerije die de Japanse regering en keizer Hirohito tot het besluit van overgave aan de Verenigde Staten bracht. Liever overheerst door democratische kapitalisten dan door autocratische communisten.

Echter, dat Japan al andere steden in de as gelegd had zien worden, betekent niet dat er geen verschil zit tussen de vuurstormen die bijvoorbeeld hoofdstad Tokio in de as hadden gelegd en de vuurflits en luchtdruk golf en straling die Hiroshima en Nagasaki teisterden. Tokio kende in die tijd 52.000 inwoners per km². Hiroshima en Nagasaki respectievelijk 14.000 en 26.000. Van Tokio werden 39,5 km² vernietigd. Van Hiroshima en Nagasaki 11,75 en 4,5. Het aantal doden per km² was echter 2.080 in Tokio tegen 6.000 en 8.000 in Hiroshima en Nagasaki en het aantal gewonden per km² 4.720 in de Japanse hoofdstad en 12.000 en 16.800 in de twee steden waar *Little Boy* en *Fat Man* op werden afgegooid. Veel beter kan het enorme verschil tussen een zogenaamd conventioneel bombardement en een nucleaire detonatie niet worden uitgelegd, waarbij het lange-termijn effect van de straling nog buiten beschouwing wordt gelaten.

Ik hoef hier niet verder in te gaan op de enorme destructie die het gevolg is van de inzet van kernwapens zowel tijdens hun gebruik als daarna; behalve door de straling ook door de nucleaire winter die op een kernontploffing volgt. Die is ieder van jullie bekend en daar is ieder van jullie van doordrongen. Maar waar velen niet of in ieder geval te weinig van zijn doordrongen, ook medici niet, is dat er geen hulpverlening tegenover die onvoorstelbare hoeveelheid dood en verderf zal staan. Medische hulp is onmogelijk, niet alleen vanwege de aard en hoeveelheid van de wonden, maar eveneens omdat ook de gezondheidswerkers – artsen, verplegers, ambulancepersoneel eerder zelf hulp nodig zullen hebben dan dat ze die kunnen verlenen, als ze al in leven zijn uiteraard. En indien bestraald, is het zeer de vraag of ze binnen enigszins afzienbare tijd zover hersteld zullen zijn dat ze wel aan hulpverlening toe zullen komen. Verder zijn medicatie en medische hulpmiddelen in het absolute niets opgelost of vanwege straling volledig onbruikbaar. Bovendien zal de medische infrastructuur – ziekenhuizen, hulpposten – vernietigd zijn. Het is deze zekerheid van medisch falen die het

Internationale Rode Kruis er enkele jaren geleden toe bracht om, ondanks haar immer beleden politieke neutraliteit, zich volledig achter het streven naar kernontwapening te plaatsen.

Ja maar, zullen voorstanders van kernbewapening zeggen, door kernwapens is sinds 1945 de vrede een feit. Behalve dat dit ontkent dat er gedurende al die decennia in de periferie van de rijke Trans-Atlantische, Westerse, landen continu zogenaamde proxy-oorlogen zijn gevoerd, ontkent dit ook dat door het bezit van kernwapens agressieve staten zich, en nog terecht ook, onschendbaar achten en anderen met dreiging van inzet van die wapens hun wil opleggen. Daarbij komt dat die redenatie ervan uitgaat dat er altijd en overal bedachtzame, gewetensvolle politici en militairen over de inzet ervan beschikken. We weten allemaal dat dit, zeker heden ten dage, niet meer het geval is. Maar bovenal ontkent die redenatie dat er nooit of te nimmer menselijke vergissingen optreden en dat er zich nooit of te nimmer computerfouten voordoen. Ook daarvan weten we dat dat allesbehalve het geval is. Al een aantal malen is de mensheid, alle flora en fauna, de aarde, aan totale vernietiging ontsnapt. De keer in 1983 dat Stanislav Petrov de wereld redde door tegen het bevel van zijn superieuren in niet meteen te reageren op allerlei puntjes op zijn computerscherm die op een kernaanval wezen, is slechts het bekendste voorbeeld. Het is ook die mogelijkheid van menselijke vergissingen en computerstoringen of digitale hacks die aantoont dat, al zal de kennis om kernwapens te maken nooit meer verdwijnen, het toch beter is er maar geen in voorraad te hebben. Wapens die er niet zijn kunnen ook niet per ongeluk afgaan.

Om die dreiging weg te nemen is veel nodig, maar een wereldwijd verbod op niet alleen het gebruik maar ook het produceren van alle kernwapens, groot en klein, zoals in 1925 al met gas is gebeurd, is de allereerste, noodzakelijke stap, en zowel de IPPNW als Artsen voor Vrede zullen de noodzaak daarvan altijd blijven benadrukken. Kracht leidt niet tot vrede, alleen tot overheersing door de sterkste. Wie vrede wil, bereide zich voor op vrede.

Actie bij Vliegbasis Volkel: Geen nieuwe kernwapens in Nederland

Doris – loco-kinderburgemeester van Groningen

Beste aanwezigen,

Tachtig jaar geleden viel er op deze dag de eerste atoombom in de wereld. Zo heet dat, vallen. Maar eigenlijk werd de bom gegooid. Ik vind dat een groot verschil, vallen klinkt als iets per ongeluks en gooien niet.

Er werd een kernbom op Hiroshima en Nagasaki gegooid. Dat is vreselijk, zo veel mensen die om zijn gekomen, en ook jaren later nog, door de gevolgen van de straling die vrijkwam. Een van die mensen was Sadako Sasaki. Een meisje nog, pas twee jaar oud toen de bom neerkwam, en tien jaar later kwam zij in het ziekenhuis terecht met leukemie, veroorzaakt door die radioactieve bom. Zij stelde zich als doel 1000 papieren kraanvogels te vouwen, en hoopte dat haar wens dan zou uitkomen. Er wordt gezegd dat zij wenste dat ze beter zou worden, maar ik hoop eigenlijk dat haar wens was dat de wereld haar voor altijd zou herinneren. Dat is gelukt namelijk, zij is, samen met de papieren kraanvogel, symbool geworden voor vrede en hoop.

Als ik nu 1000 kraanvogels zou moeten vouwen om ervoor te zorgen dat er vrede in de wereld is, dat iedereen respectvol met elkaar omgaat en dat conflicten uitgepraat worden in plaats van met geweld beantwoord, dan zou ik dat direct doen. Ik wil dat iedereen in vrijheid kan leven, ongeacht je geloof of de plek waar je geboren bent. Kinderen leven in angst door de keuzes die hun ouders maken, of eigenlijk veel vaker nog, die de leiders van hun land maken. Dat zou niet mogen, opgroeien in veiligheid zou voor iedereen vanzelfsprekend moeten zijn, en vrede zou voor elke regering de hoogste prioriteit moeten zijn.

Ik kende dit monument waar we nu bij staan niet, en het is voor mij ook niet heel herkenbaar wat het met kernwapens te maken heeft, dat moest ik echt opzoeken. Ik mag hier straks een papieren kraanvogel bij leggen, ter nagedachtenis aan Sadako en de vele, vele anderen die zijn omgekomen. Ik weet zeker dat ik vanaf nu, elke keer als ik hier langs fiets, even denk aan hoe verschrikkelijk kernbommen (maar eigenlijk alle bommen) zijn, en ik hoop dat iedereen die hier nu staat dat ook doet.

Door ons te herinneren hoe erg het was maken we hopelijk niet opnieuw dezelfde fout, en blijven de bommen van Hiroshima en Nagasaki de eerste en meteen de laatste keer dat kernwapens zijn gebruikt.

Harry van Velsen – woorden die ook in verten nog betekenen

zie mij als in beeld gehouwen
zesvlak
verdichtsel van kavelkeep op
koperzink
geborgd door handgeslepen
hardsteen
in vlak onwrikbaar grijs
een monument van windstil
tegenlicht
weezin in koelen bloede

in kindertaal:

‘als je één atoom in tweeën split krijg je twee kleinere atomen en een heleboel energie in een atombom gebeurt dat in het groot en dat is hartstikke gevaarlijk’

in grote mensentaal:

‘wij noemen onze bommen kleine jongen vette man wij schieten ze als paddenstoelen uit de grond wij breken de omgeving af tot blakergruis tot mensenrest bijeen geharkt in uitgestorven wegwerpkuilen’

in kindertaal:

*‘wij liggen in een deuk uit ons verband gerukt wij houden onze adem in zijn kwijtgeraakt in duister gras verkruimd in kinderkopjes
een kinderdodendans om niet’*

in ginkgo bomentaal:

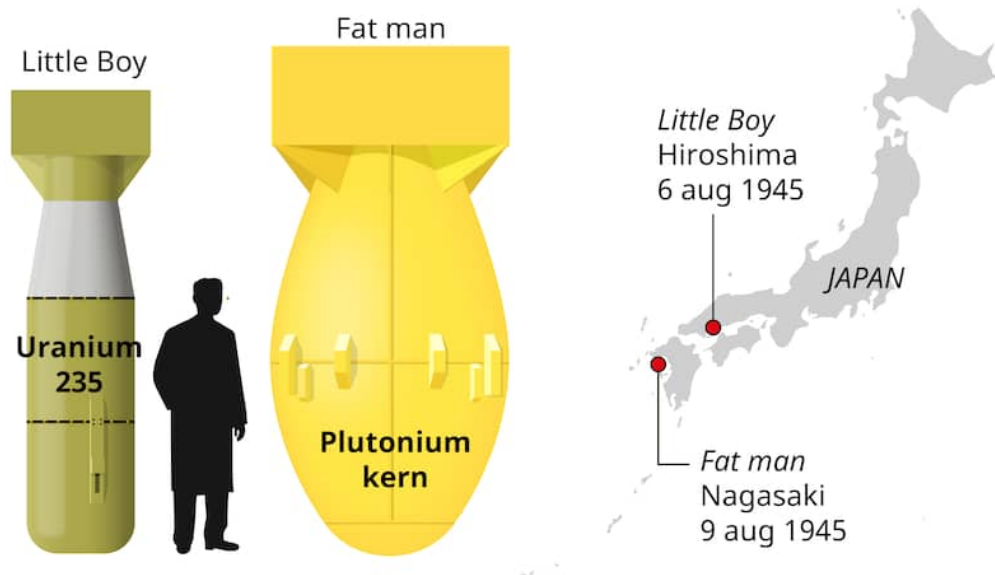
*‘laat ons nieuwe woorden vinden
woorden die ook in verten nog betekenen*

*van noorderlicht getuigen
als nieuw begin’*

Waarom de atoombommen juist op Hiroshima en Nagasaki vielen

<https://www.nu.nl/dvn/6364740/waarom-de-atoombommen-juist-op-hiroshima-en-nagasaki-vielen.html>

6 augustus 2025

Deze week is het tachtig jaar geleden dat Hiroshima en Nagasaki met Amerikaanse atoombommen werden aangevallen. Waarom vielen de enige twee gebruikte nucleaire bommen juist op deze Japanse steden?

Eerst even de oorlogssituatie begin augustus 1945. Japan verliest aan alle kanten terrein, maar heeft ook nog een aanzienlijk deel van Oost-Azië in handen. De atoombommen vallen op 6 en 9 augustus. Ondertussen heeft ook de Sovjet-Unie Japan de oorlog verklaard. Op 15 augustus is de door keizer Hirohito opgedragen overgave een feit.

Oorlogsminister wil geen bom op Kyoto

Drie maanden voor 'de bom' valt, staat Nagasaki niet eens op de lijst van potentiële doelen. Kyoto wel, net als Kokura. Na de oorlog gaat het gerucht dat de Amerikaanse oorlogsminister Henry Stimson Kyoto van de lijst wilde, omdat hij daar op huwelijksreis was geweest met zijn vrouw. Deze versie, die wordt verteld in de film *Oppenheimer*, komt in ieder geval niet voor in de documenten. Stimson is inderdaad in Kyoto geweest, maar heeft een andere reden om de stad te sparen. Blijkbaar is het lastig om een speciaal ingestelde doelencommissie te overtuigen. Maar waarom staat Kyoto dan bovenaan de lijst? De doelencommissie noemt de voormalige Japanse hoofdstad in mei 1945 zelfs een 'AA-doel'. Naast het industriële belang en het grote inwoneraantal is er nog een reden: "Vanuit psychologisch oogpunt is er het voordeel dat Kyoto het intellectuele centrum van Japan is en de mensen daar dus geschikter zijn om de significantie van zo'n wapen in te zien." Kortom: de hoogopgeleide inwoners van Kyoto beseffen beter dat een atoombom niet is te vergelijken met de wapens waarmee Japan tot dan toe is getroffen.

Stimson gaat daar niet in mee en praat in op de man met het eindoordeel: president Harry S. Truman. Dat doet hij op 24 juli, slechts twee weken voor de aanval op Hiroshima. "We spraken over het programma en ik legde hem mijn redenen voor om een van de voorgestelde

doelen (Kyoto, red.) te verwijderen", schrijft Stimson in zijn dagboek. Truman is het volgens Stimson zeer eens met de suggestie dat de Japanse bevolking dusdanig "verbitterd" zou raken door de verwoesting van de oude hoofdstad, dat het voor de Amerikanen onmogelijk kan worden om na de oorlog de banden aan te halen.

Een onwenselijk scenario: de sovjets kloppen inmiddels ook op de deur. In zijn dagboek sorteert Stimson hierop voor door te wijzen op het Amerikaanse beleid: namelijk een Japan dat sympathiek staat tegenover de VS als de Russen aanvallen in Mantsjoerije. De Noord-Chinese regio is dan nog in handen van Japan.

Hiroshima ligt goed tussen de heuvels

Dus gaat Kyoto alsnog van de lijst, waardoor het volgende 'AA-doel' bovenaan komt: Hiroshima. De havenstad is volgens de doelencommissie "een belangrijk legerdepot in een dichtbevolkte industriële regio". Ook de afmetingen van Hiroshima spelen een rol. "Het formaat is dusdanig dat een groot deel flink beschadigd kan worden." Er zijn ook heuvels rondom de stad die de explosie zo inkapselen, dat de schade nog groter wordt. En die schade is goed meetbaar, want de havenstad is tot dan toe aan de grote Amerikaanse aanvallen met [brandbommen](#) ontkomen.

Op 25 juli krijgt luchtmachtgeneraal Carl Spaatz zijn orders: de vier doelen zijn Hiroshima, Kokura, Niigata en Nagasaki. Op 6 augustus explodeert de eerste op vijandig gebied afgeworpen atoombom, dus boven Hiroshima en niet boven Kyoto. Zeker 70.000 van de 255.260 inwoners overleven de explosie niet. Eind 1945 zijn in totaal 140.000 mensen - dus 55 procent van de oorspronkelijke inwoners van de havenstad - aan de gevolgen van atoombom Little Boy overleden.

Nagasaki is ook op 9 augustus niet het doel

Drie dagen later valt de bom op Nagasaki, een stad die aanvankelijk nauwelijks door de doelencommissie is genoemd. Zelfs op 9 augustus is niet Nagasaki het doel, maar het Kokura Arsenaal. Toch geniet die laatste plaats buiten Japan nauwelijks bekendheid. Nagasaki wel, door de atoombom. En dat heeft de stad aan een reeks oorzaken te danken. Andere potentiële doelen, zoals Yokohama en het paleis van keizer Hirohito, zijn van de lijst verdwenen. Niigata blijkt geen logische optie meer als Kyoto van de lijst gaat, omdat de havenstad te ver naar het noorden ligt om te combineren met andere secundaire doelen. Nee, op 9 augustus stijgt een groep van zes B-29-bommenwerpers op van het eiland Tinian met de intentie het Kokura Arsenaal te bombarderen met plutoniumbom Fat Man. De bom is geladen aan boord van de Bockscar, gevlogen door Charles Sweeney. Maar door meerdere oorzaken explodeert Fat Man uiteindelijk boven Nagasaki.

Vertraging, bewolking en een brandstoftekort

De missie loopt ten eerste al een half uur vertraging op bij het verzamelpunt aan de Japanse zuidkust. Vanuit een vooruitgestuurd toestel (opvallend genoeg de Enola Gay, die de bom op Hiroshima heeft afgeworpen) komt de melding dat de omstandigheden boven Kokura goed genoeg zijn. Als de Bockscar een uur later bij Kokura aankomt, ontleemt een wolkende het zicht op het doel. Er zijn theorieën dat rookwolken van een Amerikaans bombardement van een dag eerder een rol hebben gespeeld, maar die zijn nooit bewezen.

Omdat Sweeney de bom met duidelijk zicht moet afwerpen, zijn de wolken een probleem. Drie keer zet Bockscar een *bomb run* in, maar nooit komt het Kokura Arsenaal goed in beeld. Dan begint een probleem dat zich al voor de missie aandiende mee te spelen. Een brandstofpomp in de Bockscar werkt niet, waardoor 2.400 liter brandstof in een van de tanks van de B-29 niet beschikbaar is. Zo veel tijd is er niet meer, want de Bockscar moet nog wel Okinawa kunnen halen. Dan maar naar Nagasaki. Kokura ontspringt de dodelijke dans.

Gat in de wolken

Ook in Nagasaki zijn de omstandigheden niet ideaal om de bom te richten. Op het laatste moment is er toch een gat in de wolken, waardoor Fat Man kan worden afgeworpen. Boven de munitiefabriek van Mitsubishi in Nagasaki komt de bom tot ontploffing. Niet veel later daalt een zwarte radioactieve regen neer op de stad. De Bockscar weet Okinawa ternauwernood te halen. Op dat moment wonen 250.000 tot 270.000 mensen in Nagasaki. Eind 1945 zijn naar schatting 60.000 tot 80.000 mensen aan de gevolgen van de explosie overleden. Samen met Hiroshima komt de wrange optelsom die het resultaat is van beleid, toeval, problemen en omstandigheden ver boven de 200.000 slachtoffers uit. De atoombommen hebben tot ver na de oorlog nog effect op de gezondheid van overlevenden en hun nakomelingen.

Hiroshima is grotendeels weggevaagd door atoombom Little Boy. Beeld: Getty Images

Kernwapens: onmenselijke verwoesters

<https://www.rodekruis.nl/wie-zijn-wij/humanitair-oorlogsrecht/kernwapens/>

Het is 6 augustus 1945. De wereld ziet voor het eerst de allesvernietigende kracht van kernwapens. Meer dan 210.000 burgers kwamen om het leven. Nu, bijna tachtig jaar later, zijn in Hiroshima en Nagasaki de gevolgen van de atoomaanval nog steeds merkbaar.

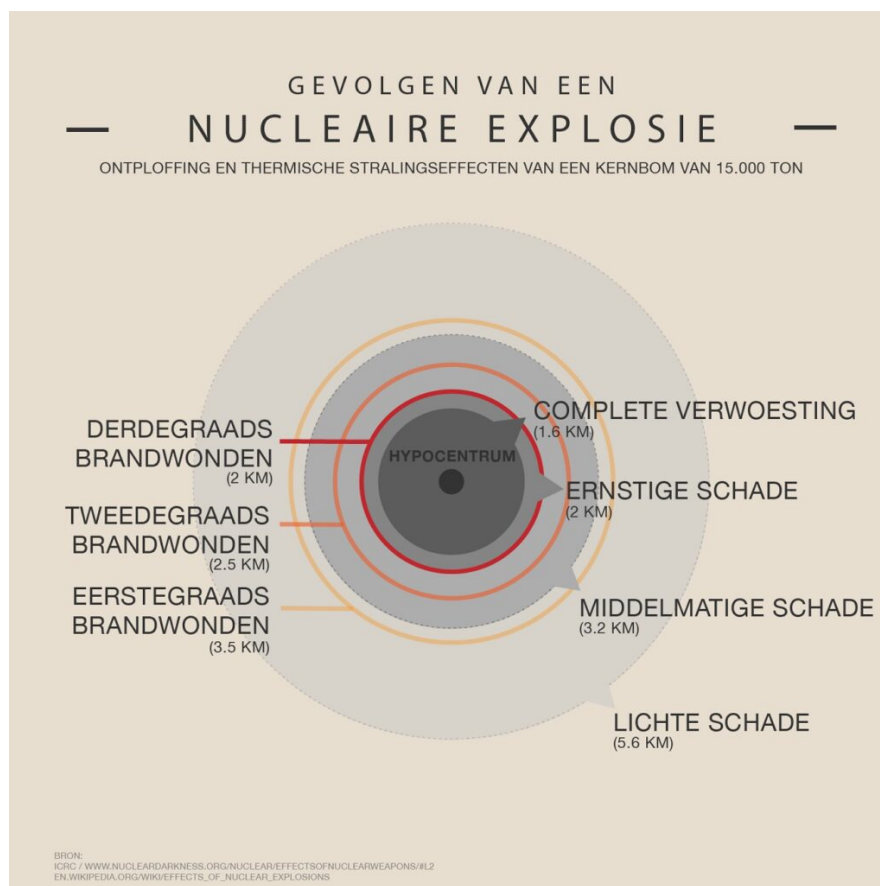
Anno nu zijn kernwapens tot duizend keer sterker dan de bommen van 1945. En hoewel er minder kernwapens zijn dan net na de Koude Oorlog, is het gevaar nog niet geweken. Sterker nog, sommige landen investeren flink in de modernisering van kernwapens. 390.000 mensen worstelen nog dagelijks met de nasleep van de atoomaanvallen op Japan

Wat zijn kernwapens?

Kernwapens zijn massavernietigingswapens die gebruikmaken van de enorme hoeveelheid energie die is opgeslagen in atoomkernen.

Door die kern te splijten óf te fuseren komt al die energie in een korte tijd vrij: een kernexplosie. Zelfs kleine kernwapens zijn krachtiger dan ‘gewone’ bommen en raketten.

Bij zo’n explosie komen hitte, schokgolven en straling vrij. Gebouwen worden weggevaagd, mensen verbranden door de hitte of lopen levenslange aandoeningen op door de straling.

Waarom zijn we beter af zonder kernwapens?

De wereld zou een stuk beter af zijn zonder nucleaire wapens. Hier zijn vijf redenen waarom:

1. **Kernwapens maken geen onderscheid tussen burgers en strijders.** Bij een kernexplosie worden alle mensen in de wijde omgeving geraakt. Een kernwapen is zo krachtig dat het geen verschil kan maken tussen militaire doelen en burgers.
2. **De gevolgen blijven jarenlang merkbaar.** Een kernaanval treft ook toekomstige generaties. Meer dan zeventig jaar na de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki worstelen nog altijd 390.000 mensen dagelijks met de nasleep van die aanvallen. Ze krijgen kanker en hun kinderen worden geboren met genetische mutaties.
3. **Hulpverlening is vrijwel onmogelijk na een kernaanval.** Zelfs ervaren hulporganisaties als het Rode Kruis kunnen weinig doen na een kernaanval. De explosie verwoest de infrastructuur en door de straling kunnen hulpverleners niet dichtbij komen.
4. **Een beperkte nucleaire oorlog bestaat niet.** Ook bij een 'kleine' kernoorlog hebben de explosies gevolgen voor de hele wereld. Gigantische hoeveelheden roet komen in de dampkring terecht. Daardoor komt minder zonlicht aan op aarde. Dat betekent dat temperaturen flink dalen, oogsten mislukken, mensen massaal op de vlucht slaan of omkomen van de honger.
5. **Het bestaan van kernwapens vormt op zichzelf al een bedreiging.** Een storing, ongeluk, cyberaanval, vals alarm of verkeerd geïnterpreteerde informatie kunnen al leiden tot een nucleaire ramp.

Kernwapens en de neutraliteit van het Rode Kruis

Het Rode Kruis is voor een algeheel verbod op kernwapens. Kernwapens voldoen niet aan de regels van het humanitair oorlogsrecht.

Het Rode Kruis is altijd neutraal. Dit is dan ook geen politiek standpunt. We nemen het hiermee op voor de mogelijke slachtoffers van een kernwapenaanval. De gevolgen voor hen zijn zó groot dat een verbod op deze nucleaire wapens nodig is.

Wetten en regels over kernwapens

In de loop van de jaren zijn er meerdere verdragen getekend over het gebruik van kernwapens. Een van de belangrijkste is het Non-Proliferatieverdrag van 1968. Daarin staat dat slechts vijf landen (de Verenigde Staten, Rusland, China, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) kernwapens mogen bezitten. Zij zijn verplicht om hun arsenaal te verminderen en mogen kennis en materialen voor het maken van kernwapens niet verspreiden. Een aantal andere landen hebben het Non-Proliferatieverdrag niet ondertekend en bezitten op dit moment ook kernwapens.

In 2017 kwam er een nieuw internationaal verdrag. Hiermee is de eerste stap gezet naar een algeheel verbod op kernwapens. Nucleaire wapens zijn namelijk de enige massavernietigingswapens die nog niet verboden zijn.

Humanitair oorlogsrecht

Een verbod op kernwapens krijgen is ingewikkeld en duurt lang. Maar er zijn ook andere internationale regels die het gebruik van kernwapens verbieden.

Het humanitair oorlogsrecht (HOR) is het internationaal recht dat gaat over oorlogsvoering. Het is bedoeld om de schadelijke gevolgen van oorlog zoveel mogelijk beperken. Kernwapens voldoen om verschillende redenen niet aan het humanitair oorlogsrecht:

1. Beginsel van militaire noodzaak en humaniteit

In een gewapend conflict mag je op militairen van de vijand schieten. Maar het is verboden om daarvoor wapens te gebruiken die overbodig letsel of onnodig leed veroorzaken. Je moet het doden of verwonden van de vijand vermijden als dat kan.

Kernwapens hebben ernstige medische gevolgen voor burgers én vijandelijke strijders, ook generaties na de inzet van het wapen. Kernwapens veroorzaken dus altijd overbodig letsel en onnodig leed.

2. Beginsel van onderscheid

Alle partijen in een gewapend conflict moeten altijd onderscheid maken tussen burgers en strijders, en burgerobjecten en militaire doelen. Alleen militairen en militaire doelen mogen worden aangevallen. Bij een kernaanval is het vrijwel onmogelijk om dit onderscheid te maken.

3. Beginsel van proportionaliteit

Soms is het bij een militaire aanval niet te voorkomen dat er burgerslachtoffers vallen. Maar bij een aanval mogen het aantal burgerdoden en de schade aan burgerobjecten nooit groter zijn dan wat gerechtvaardigd is door het militaire doel.

Bij elke militaire operatie moet je dus kiezen voor de middelen en methoden die de minste burgerlevens eisen en de minste schade aan burgerobjecten veroorzaken. Bij een kernaanval komen zoveel burgers om dat je dit nooit kunt rechtvaardigen voor een militair doel.

4. Humanitaire toegang

Bij een conflict moeten hulpverleners snel en ongehinderd doorgang hebben, zodat ze de mensen kunnen helpen die dat nodig hebben. Door de dodelijke straling na het gebruik van een kernwapen is dit onmogelijk.

5. Omvangrijke, langdurige en ernstige schade aan het milieu

In een conflict mogen de strijdende partijen geen middelen gebruiken die omvangrijke, langdurige en ernstige schade aan het milieu kunnen toebrengen. Kernwapens hebben ernstige gevolgen voor het milieu.

Daarnaast is het verboden om objecten aan te vallen die onmisbaar zijn voor het overleven van de burgerbevolking, zoals landbouwgebieden. Dit is bijna niet te vermijden bij een kernaanval.

